

Signaleringen – Signposts

Leo Akveld, ***Machtsstrijd om Malakka. De reis van VOC-admiraal Cornelis Cornelisz.***

Matelief naar Oost-Azië, 1605-1608 (Zutphen: Walburg Pers, 2013, 397 pp., ISBN 978 90 5730 942 7).

Deel 112 van de werken van de Linschoten-Vereeniging stelt een vrij onbekende, maar belangrijke VOC-pionier in het volle licht. Matelief voer met één van de eerste vloten naar Azië, probeerde het bedrijf daar vechtenderwijs van een steviger economische basis te voorzien en leverde na terugkeer in patria een rapport aan de Compagnie dat van een gedegen visie over het te volgen beleid getuigt. Voorzien van een uitstekende inleiding biedt dit boek een transcriptie van Mateliefs journaal van zijn Aziatische expeditie.

Antoon de Baets, Jaap den Hollander, Stefan van der Poel (eds.), ***Grenzen in beweging. De wereld van 1945 tot heden*** (Houten: Spectrum, 2013, 476 pp., ISBN 978 90 0033 014 0).

De redacteuren bedachten een interessante nieuwe formule voor dit handboek *Eigentijdse Geschiedenis*. Opeenvolgende hoofdstukken behandelen steeds min of meer dezelfde periode, maar vanuit een verwijdend perspectief: eerst Nederland en België, in deel 2 West Europa en tenslotte de wereld. Om herhaling te voorkomen kreeg ieder van de drie boekdelen ook verschillende thema's te behandelen. De Europese integratie kreeg natuurlijk een plaats in deel 2, net als de verhouding tot de Verenigde Staten, grote-mogendhedenpolitiek, economische groei en ongelijkheid en cultuur en media kwamen in deel 3 terecht. Op die manier biedt het boek op een geordende en toegankelijke manier plaats aan heel veel verschillende aspecten van de naoorlogse geschiedenis.

David Baneke, Astrid Fintelman, Huib Zuidervaart (eds.), ***Studium, 'Wonderen zijn verricht door de geestdrift van de stichters'. Impressies van een eeuw wetenschaps- en universiteitsgeschiedenis in de Lage Landen*** (Den Haag: Gewina, Huygens ING-KNAW, s 2013, 332 pp., ISBN 978 90 804046 2 5).

Dit dubbelnummer van *Studium* verscheen bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Belgisch-Nederlands Genootschap voor Wetenschaps- en Universiteitsgeschiedenis. Een reeks meest kernachtige bijdragen biedt een keur van onderwerpen uit de rijke wetenschapsgeschiedenis der Lage Landen, enerzijds overzichten van bepaalde gebieden of collecties en anderzijds biografieën van grote wetenschappers.

Otto Bleker, Frank Lequin, **Ferdinand Dejean, 1731-1797. VOC-chirurgijn, wereldburger en opdrachtgever van Mozart** (Wormerveer: Stichting uitgeverij Noord Holland, 2013, 303 pp., ISBN 978 90 78381 64 8).

De uit Bonn afkomstige Dejean vergaarde als VOC-chirurgijn in Indië binnen tien jaar zoveel geld dat hij kon repatriëren om zich verder in de Republiek en het Duitse Rijk aan kunst en wetenschap te wijden. Zijn mecenaat bracht Mozart tot het componeren van zijn belangrijkste werken voor fluit. Bleker en Lequin slaagden erin veel materiaal op te sporen om de levensloop van deze tot voor kort wat raadselachtige figuur vrij gedetailleerd te reconstrueren.

Onno Boonstra, Paul van Lunteren, Jan de Vries (eds.), **Arnhem 1813. Bezetting en bestorming** (Hilversum: Verloren, 2013, 175 pp., ISBN 978 90 8704 379 7).

Wie de Slag om Arnhem met 1944 associeert, zal opkijken dat er in 1813 ook al één plaatsvond toen Pruisische troepen de door Fransen bezette stad bestormden. Dit eerste deel van een geprojecteerde reeks Arnhemse geschiedenissen behandelt in vier hoofdstukken eerst verschillende aspecten van de Franse bezetting sinds 1795. Daarna volgen drie hoofdstukken over de militaire operaties van 1813 in het algemeen en de bestorming van Arnhem in het bijzonder.

Serge ter Braake, **Rond het Binnenhof. Twintig Haagse geschiedenissen uit de zestiende eeuw** (Hilversum: Verloren, 2012, 160 pp., ISBN 978 90 8704 316 2).

Ter Braake gebruikt het Haagse Binnenhof als metafoor, als associatieve verbinding tussen de sterk uiteenlopende verhalen over verwickelingen tussen personen die, dikwijls heel in de verte, iets met het Binnenhof te maken hadden. Onderverdeeld in vijf thema's (Politiek en bestuur; familie; oorlog, partijstrijd en Opstand; cultuur, religie en onderwijs; carrière) vertelt hij in totaal twintig verhalen die het dagelijks leven van de zestiende eeuw voor de hedendaagse lezer dichterbij brengen.

Jan Wim Buisman (ed.), **Verlichting in Nederland, 1650-1850. Vrede tussen rede en religie?** (Nijmegen: Vantilt, 2013, 279 pp., ISBN 978 94 6004 150 1).

In vervolg op de succesvolle bundel *Religie en Verlichting in Nederland 1650-1850* uit 2007 verschijnt nu dit boek met dezelfde formule, namelijk een combinatie van een brontekst met een beschouwing die de tekst duidt en in perspectief plaatst. De vier boekdelen (Verlichting in de kerk; geloof, Verlichting en maatschappelijke tolerantie; geloof en natuurwetenschap; echo's en erfgenamen) bieden samen twaalf van dergelijke nuttige en zeer leerrijke combinaties.

Hans Buiten, Hans Renes, **Noorderpark. Herinrichting van het landschap tussen Utrecht en het Gooi** (Utrecht: Matrijs, 2013, 192 pp., ISBN 978 90 5345 441 1).

De hele twintigste eeuw is er touwgetrokken over de herverkaveling van het gebied tussen Utrecht en Hilversum. Door de grote variatie in grondsoort en gebruik lukte het pas tegen het einde van de eeuw om de sterk verschillende belangen tot één noemer te brengen en het gebied opnieuw in te richten. Voorafgegaan door een historische beschouwing over de ontwikkeling van het landschap tot omstreeks 1930 behandelt dit rijk geïllustreerde boek de herverkavelingsprocessen en het zichtbare resultaat daarvan.

Maarten van Buuren, **Een ruimte voor de ziel. Opkomst en ondergang van Jean-Michel Frank (1895-1941)** (Rotterdam: Lemniscaat, 2013, 319 pp., ISBN 90 477 0602 1).

De exclusieve binnenhuisarchitect Frank, oom van Anne, ontsnapte nog juist op tijd uit Frankrijk naar de VS, waar hij dadelijk nieuwe opdrachten kreeg en aan een nieuwe fase in zijn carrière begon. Toch pleegde hij in april 1941 zelfmoord. Volgens Van Buurens biografie moeten we de oorzaak niet zoeken in een wanhoop over de nazidreigingen die zich over zijn familie en de wijdere wereld uitstrekten, maar in Franks depressieve aard waartegen hij zich met verschillende middelen uiteindelijk vergeefs verzette.

IJsbrand van Diemerbroeck **Verhandeling over de Pest**, A.H.M. Kerkhoff (ed.) (Enschede: Universiteit Twente, 2013, 1152 pp., ISBN 978 90 3650 180 4).

In 1646 publiceerde Van Diemerbroeck een Latijnse verhandeling over de pest als handboek ter bestrijding van deze gevreesde ziekte. Kerkhoff geeft de vier boekdelen (ziektebeschrijving; preventie; behandeling; zelf behandelde gevallen) nu in vertaling opnieuw uit, voorzien van een verantwoording van de bewerking plus een inleiding over Van Diemerbroeck en diens werk. Daarmee krijgt de lezer van nabij inzicht in de medische praktijk van de zeventiende eeuw. Het Latijnse origineel is digitaal beschikbaar.

Thérèse de Hemptinne, Veerle Fraeters, María Eugenia Góngora, **Speaking to the Eye: Sight and Insight through Text and Image (1150-1650)** (Turnhout: Brepols, 2013, 311 pp., ISBN 978 2 503 53420 6).

De elf artikelen in deze rijk geïllustreerde bundel hebben als gemeenschappelijke leidraad de vraag naar de betekenis van de samenhang tussen (laat-)middeleeuwse teksten en afbeeldingen. Teksten bijvoorbeeld hadden naast hun betekenis als gelezen tekst ook een visuele en zelfs een aurale impact, omdat ze vaak hardop werden gelezen, terwijl afbeeldingen zich vaak weer als teksten lieten lezen. Daarenboven levert het bestuderen van tekst en afbeelding in samenhang weer volop nieuwe inzichten op over de manier waarop deze tot elkaar spreken.

Rick Honings, Olf Praamstra (eds.), **Ellendige levens. Nederlandse schrijvers in de negentiende eeuw** (Hilversum: Verloren, 2013, 286 pp., ISBN 978 90 8704 374 2).

Deze bundel verscheen om Peter van Zonnevelds vertrek als docent Moderne Letterkunde te Leiden luister bij te zetten. Als geen ander heeft hij bijgedragen aan een herwaardering voor de negentiende eeuw in het algemeen en de letterkunde uit die tijd in het bijzonder. Hoewel niet alle van de liefst 27 behandelde schrijvers een ellendig leven leidden, overheerst toch kommer en kwel, terwijl de geciteerde teksten tevens het langdurige gebrek aan waardering voor hun werk begrijpelijk maken.

Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2013, **De Republiek van Oranje, 1813-2013** (Amsterdam: Boom, 2013, 245 pp., ISBN 978 90 8953 129 2).

Volgens de samenstellers van deze bundel ontwikkelde Nederland zich door machtsverschuivingen tussen de verschillende partijen van een erfelijk koninkrijk naar een republiek met een erfelijk staatshoofd. Acht artikelen buigen zich over verschillende aspecten van de verhouding tussen vorstenhuis, ministers en parlement sinds 1813. Eén artikel behandelt het debat over het rapport over het overlijden van Alexander Dolmatov in april 2013, een ander geeft premier Cals' dagboek aantekeningen over het huwelijk tussen Beatrix en Claus. De bundel sluit af met een interview met Sybrand van Haersma Buma.

Marion Liskén-Pruss, **Gonzales Coques (1614-1684). Der Kleine Van Dyck** (Turnhout: Brepols, 2013, 495 pp., ISBN 978 2 503 51568 7).

Zoals zijn bijnaam al aanduidt, genoot Coques tijdens zijn leven een goede reputatie met kabinetsportretten in de stijl van Van Dijck. Sindsdien is hij wat in vergetelheid geraakt. Deze in het Duits geschreven *catalogue raisonnée* maakt Coques' werk volledig toegankelijk en stelt ons daarmee in staat zijn betekenis beter te waarderen.

Virginie Loveling, **Oorlogsdagboeken. Een vrouw vertelt over haar Eerste Wereldoorlog**, Sylvia Van Peteghem, Ludo Stynen (eds.) (Antwerpen: De Bezige Bij Antwerpen, 2013, 431 pp., ISBN 978 90 8542 527 4).

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was de Gentse schrijfster Virginie Loveling al 78 jaar oud en een gevierd romanière. De oorlog deed haar een gedetailleerd dagboek over de gebeurtenissen beginnen. Dat blijft niet beperkt tot Gent en naaste omgeving, want Loveling ondernam verschillende reizen in binnen- en buitenland waarover ze verslag doet. Dit is de eerste, complete uitgave van haar waardevolle dagboek, naar behoren bezorgd en van een aantal prachtige foto's voorzien.

Henk Michielse, Jan Out, Gerrit Schutte (eds.), **Geuzen en papen. Katholiek en protestant tussen Vecht en Eem circa 1550-1800** (Hilversum: Verloren, 2013, 403 pp., ISBN 978 90 8794 390 2).

Het Gooi- en Eemland is altijd sterk religieus verbrokken geweest. Sommige plaatsen werden met de Reformatie protestants, andere bleven geheel of gedeeltelijk katholiek, weer anderen bleven tot diep in de zeventiende eeuw grotendeels katholiek, maar kregen vervolgens een protestantse meerderheid. De zeven delen van dit rijke boek brengen de dynamiek van dit bijzondere proces van continuïteit en verandering min of meer chronologisch in beeld van het midden van de zestiende tot het begin van de negentiende eeuw.

Kees Ribbens, **Strijdtouwen. De Tweede Wereldoorlog in de populaire historische cultuur** (Inaugurale rede 25 oktober 2013; Rotterdam: EUR, 2013, 26 pp.).

De afgelopen decennia heeft zich een nieuwe vorm van populaire historische cultuur ontwikkeld. Daardoor ontstond weer een spanning tussen verschillende manieren waarop het verleden wordt geanalyseerd en gepresenteerd. Ribbens onderzoekt wat nieuwe vorm en spanning betekenen in verband met de voortdurende fascinatie met de Tweede Wereldoorlog. Hij pleit onder andere voor het serieus nemen van de rol van de participanten in de historische cultuur om te zien hoe zij zich het verleden toe-eigenen door betekenis te hechten aan bepaalde gebeurtenissen.

Annegriet Wietsma, Stef Scagliola, ***Liefde in tijden van oorlog. Onze jongens en hun verzwegen kinderen in de Oost*** (Amsterdam: Boom, 2013, 356 pp., ISBN 978 94 6105 520 0).

Volgens hardnekkige overlevering zou het Nederlandse leger hele kisten met kapotjes naar de troepen in Indonesië verscheept hebben. Over de mate waarin die daadwerkelijk gebruikt werden, weten we niets, maar het wordt steeds duidelijker dat dat zeker niet altijd het geval was. Een paar jaar geleden maakte Wietsma een VPRO-documentaire over kinderen die Nederlandse militairen bij inheemse vrouwen verwekten en vervolgens schreef ze daar samen met Scagliola dit boek over. In tien hoofdstukken behandelen de schrijfsters de belangrijkste aspecten van dit interessante oorlogsgevolg, met een keurige verantwoording van hun persoonlijke en schriftelijke bronnen.